

Stap 1

Basislessen

1: Het bord en de stukken	1
2: De loop van de stukken	7
3: Aanval en slaan	10
4: De pion	15
5: Verdedigen	18
6: Schaak en schaak opheffen	27
7: Mat in één (1)	33
8: Mat in één (2)	
9: De rokade	
10: De voordelige ruil	
11: De tweevoudige aanval	
12: Remise	
13: Mat zetten met de dame	
14: De pion: en passant slaan	
15: De notatie	

1: Het bord en de stukken

Het bordspel: schaken

In deze eerste les maken we kennis met de stukken en verkennen we het bord. De afbeelding van het schaakbord met de positie van de schaakstukken in een boek of hier op het scherm noemen we een **diagram**.

Schaken is een oud bordspel. Het komt waarschijnlijk uit India, waar het al in de 5e eeuw werd gespeeld. Langzaam verspreidde het schaakspel zich over Azië. Met de kruistochten kwam het naar Europa. Sinds die tijd zijn de regels nauwelijks veranderd.

Schaken spelen we met zijn tweeën. Eén speler neemt plaats achter de witte stukken, de witspeler. We zeggen dat hij met wit speelt. Zijn tegenstander speelt met zwart.

Het lege bord

Het schaakbord heeft 64 gelijke hokjes, die afwisselend licht en donker van kleur zijn. We noemen die **velden**. Het woordenboek noemt ze ook wel vakken. Geen schaker die ze zo noemt.

Om verwarring te voorkomen, spreken we altijd van witte en zwarte velden. De kleur doet er niet toe, zolang maar onderscheid is te zien tussen **wit** (licht) en **zwart** (donker).

Een schaakbord moeten we op de juiste wijze voor ons neerleggen. Links beneden ligt altijd een zwart veld en aan de rechterkant ligt dus een wit veld.

De schaakstukken

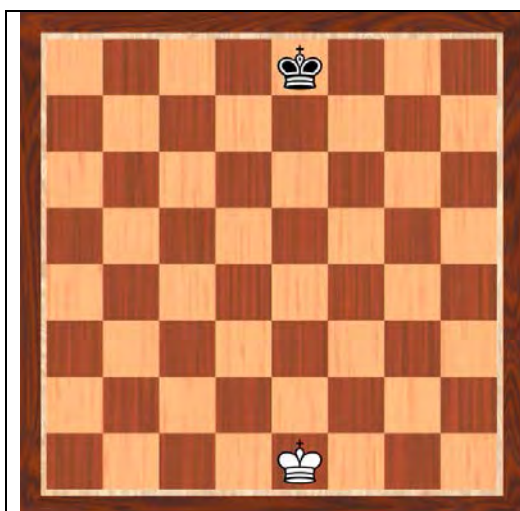
Elke speler (wit of zwart) heeft bij het begin 16 stukken.

Bij echte schaakwedstrijden worden meestal houten stukken gebruikt. Plastic stukken zijn goedkoper maar voldoen ook prima. Stukken van ivoor en been zijn meer voor de sier.

In het diagram staat de beginstelling. Vanuit deze positie begint een partij. Voor we een echte partij kunnen spelen, moeten we nog het een en ander leren. We beginnen met het voorstellen van de stukken



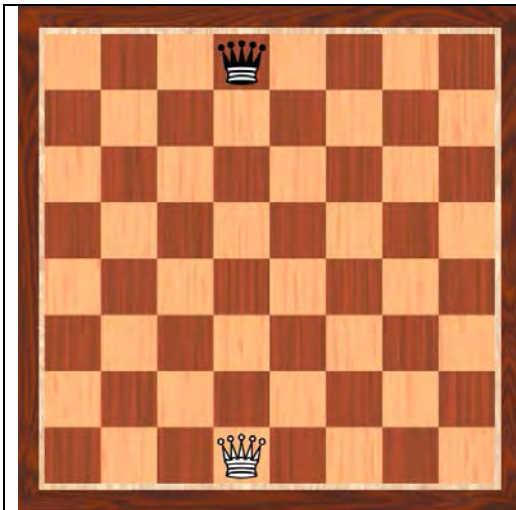
De koning



De koning

Het belangrijkste stuk is **de koning**, de sjah in de oorspronkelijke Perzische versie. In het echte schaakspel is hij goed te herkennen aan het kruis op zijn hoofd. In diagrammen in boeken en in deze cursus is de koning een grote kroon.
Het schaakspel heeft aan hem zijn naam te danken.

De dame

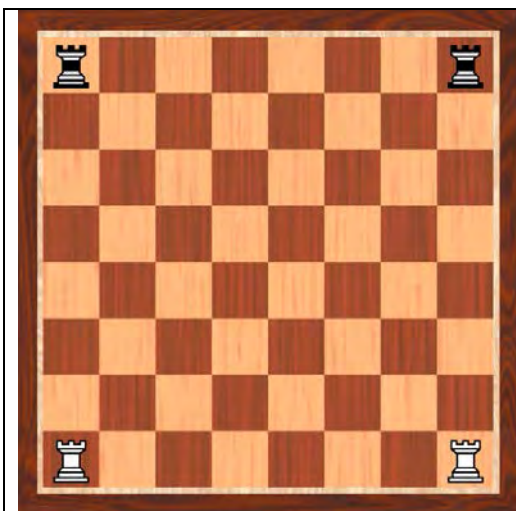


De dame

De dame is het sterkste schaakstuk. Dat is niet altijd zo geweest. In de begintijd was zij helemaal niet zo sterk, in tegendeel. Zij stamt af van de Perzische vizier, een soort eerste minister. Pas in de 15e eeuw veranderde zij van een zwak stuk in het sterkste. Tegelijk veranderde haar naam in Europa in koningin, later in Nederland en Duitsland in dame. In Engeland heet zij nog steeds 'queen'.

Waarom de dame zo sterk is komt in les twee aan de orde.

De toren

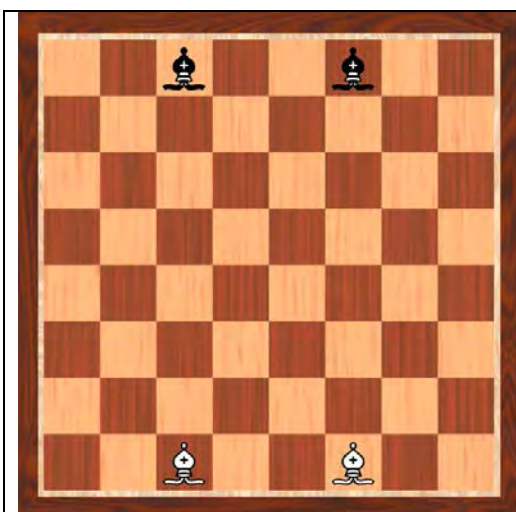


De toren

Het schaakspel telt twee witte en twee zwarte **torens** die op de hoekvelden staan opgesteld.

In de oorspronkelijke versie gebruikte men een strijdwagen, roch genoemd. Via het Italiaanse woord rocco (vesting) zijn we op toren gekomen. Ook nu zijn de Engelsen trouw gebleven aan de oorspronkelijke naam. De toren heet 'rook'.

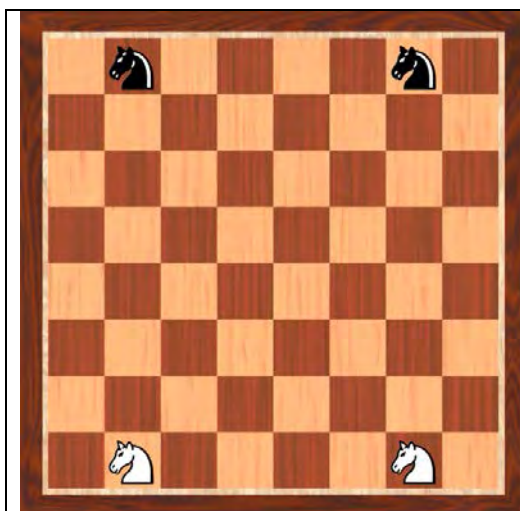
De looper



De looper

De looper is voortgekomen uit de olifant die werd voorgesteld als kromme naar elkaar toegekeerde slagstanden. In West-Europa had men weinig op met olifanten. Reden voor een enorme verwarring. In Frankrijk zag men er een zotskap in, de looper heet er dan ook fou (gek). De Engelsen zagen er een bisschopsmijter in, vandaar bishop. Nederland en Duitsland (Läufer) namen een naam die te maken had met de loop van de looper (meer daarover in les 2).

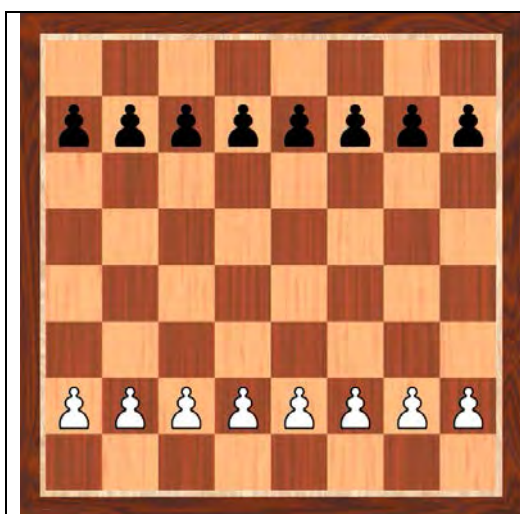
Het paard



Het paard

Beide partijen bezitten ook twee witte en zwarte paarden. De paarden zijn de enige stukken die in de loop der tijd niet wezenlijk zijn veranderd. Altijd een vertegenwoordiger van de cavalerie, als paard, ruiter of ridder.

De pion



De pion

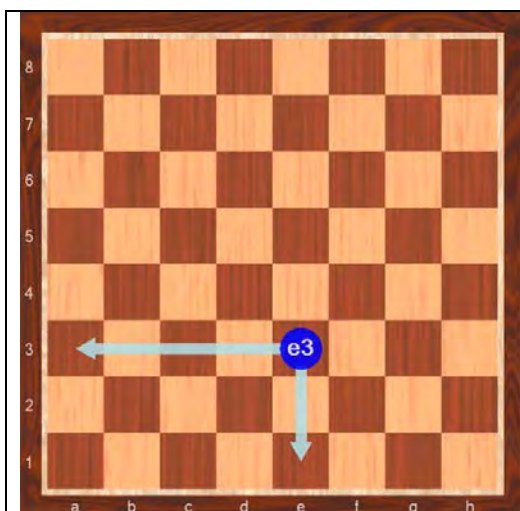
Tenslotte acht witte en acht zwarte **pionnen**. Van oudsher waren de pionnen de voetknechten van het spel. Een voetsoldaat heet ook wel pionier en pion is daarvan afgeleid. Vroeger sprak men van boer, een naam die in ons land alleen nog enigszins spottend wordt gebruikt. Onze oosterburen noemen de pion nog wel boer: der Bauer.

Het bord met coördinaten

Wat nu komt is eenvoudig, maar niet het boeiendste onderdeel van het schaken. Voor de volgende lessen is het handig om iets meer over het bord te weten. We slaan dit onderdeel dus niet over!

Het diagram is enigszins uitgebreid. Om het bord staan nu letters en cijfers. Om precies aan te geven op welke velden de stukken staan, hebben alle velden een naam.

De naamgeving is hetzelfde als bij plattegronden en landkaarten. We gebruiken de **coördinaten** aan de linker- en onderkant van het bord. Aan de linkerkant de cijfers 1 t/m 8, aan de onderkant de letters a t/m h.



De naam van een veld

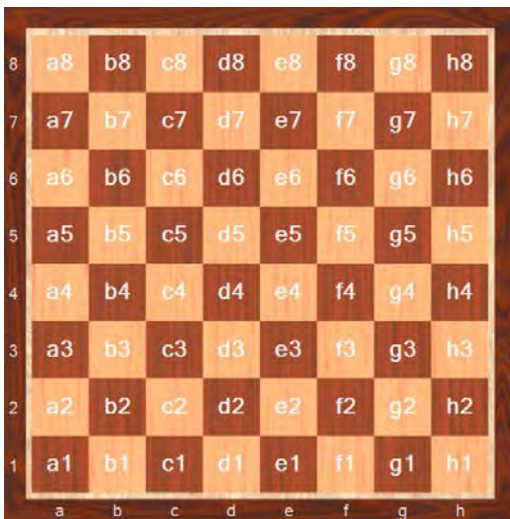
We komen aan de naam van een veld door vanuit het veld allereerst naar beneden te kijken en daarna naar links.

Beneden staat de letter **e**, links staat het cijfer **3**.

De naam van het veld: **e3**.

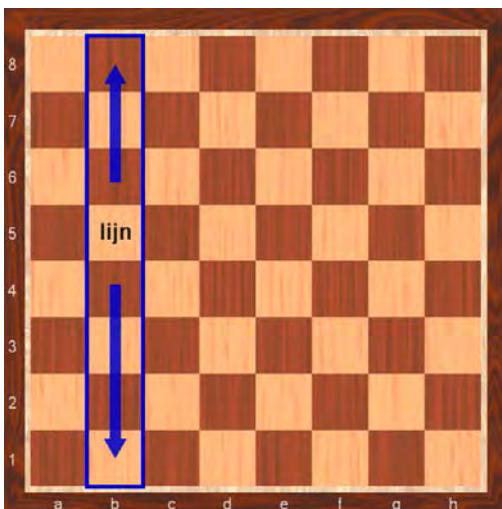
Alle velden benoemd

Alle velden zijn benoemd door eerst vanaf het veld naar de letters aan de onderkant en vervolgens naar de cijfers aan de linkerkant van het bord te kijken.



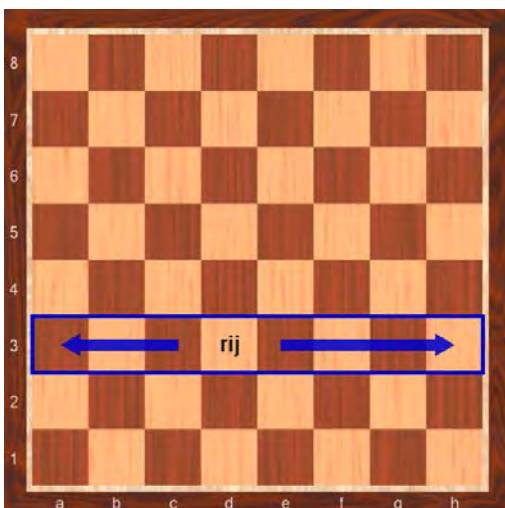
Lijnen

Niet alleen de velden hebben een naam. De velden die verticaal lopen heten **lijnen**. Er zijn 8 lijnen. Elke lijn heeft een eigen naam. In het diagram staat de b-lijn aangegeven. Verder zijn er de a-lijn, c-lijn en zo verder tot de h-lijn.



Rijen

De velden die horizontaal lopen heten rijen. De derde rij staat aangegeven. Er zijn 8 rijen: de eerste rij tot en met de achtste rij.



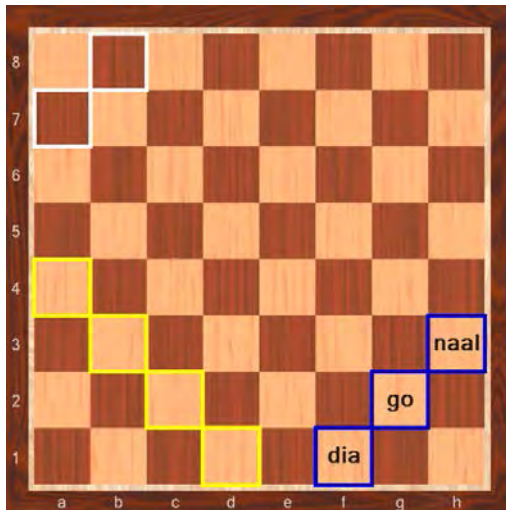
Diagonalen

De velden die op een schuine lijn liggen heten tezamen een **diagonaal**.

Diagonalen variëren in lengte. De kortste bestaat uit 2 velden, de langste uit 8. Daarvan zijn er maar twee (a1/h8 is er een).

Na een beetje tellen komen we tot 26 verschillende diagonalen. Dat aantal mag je direct weer vergeten.

In het diagram staan er drie aangegeven:
a4/d1, a7/b8 en f1/h3.



De beginstelling

Kijk goed naar deze stelling. Je moet nu alle stukken op de goede plaats kunnen zetten.



Samenvatting

Schaken speel je op een bord met 64 velden: 32 witte en 32 zwarte velden.

Aan de onderkant van het bord staan letters en aan de linkerkant cijfers (dat kan bij een echt bord anders zijn, bijv. boven en rechts). Elk veld heeft met behulp van deze letters en cijfers een naam: bijv. a7 of f3.

Delen van het bord hebben ook een naam: lijnen, rijen en diagonalen.

Bij het schaken zitten de twee spelers ieder aan een kant. Zij spelen met de witte en zwarte stukken. Daarvan zijn er 6 verschillende: de koning, de dame, de toren, de loper, het paard en de pion.

Alle stukken beginnen op een vaste plaats op het bord (zie diagram).